

УДК 371. 113.1

А.В. ТОКАРЕВА,
*аспірант кафедри загальної та соціальної педагогіки
Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*

ДО ПИТАННЯ РОЗВИТКУ МЕДІАГРАМОТНОСТІ СТУДЕНТІВ УКРАЇНСЬКИХ ВИШІВ

У статті розглянуто питання розвитку медіаграмотності, яка є однією з ключових компетентностей сучасного фахівця. Визначено поняття «медіаосвіта» та «медіаграмотність». Проаналізовано критерії оцінювання медіаграмотності. Виокремлено рівні її сформованості.

Ключові слова: медіаосвіта, медіаграмотність, інтегрована медіаосвіта, критерії оцінювання медіаграмотності, рівні сформованості медіаграмотності.

Постановка проблеми. Розвиток сучасного суспільства характеризується бурхливим зростанням глобального інформаційного простору. Сьогодні для успішного здійснення професійної діяльності будь-якому спеціалісту необхідно розуміти закономірності інформаційних процесів, уміти організувати пошук та добір професійно важливої інформації; оцінювати вірогідність, повноту і об'єктивність отриманої інформації; вміти отримувати інформацію у процесі професійної діяльності.

Не випадково на сучасному етапі перед системою освіти ставиться завдання забезпечити потреби суспільства у медіаграмотних спеціалістах, які критично мислять, здатні ефективно використовувати медіасередовище для вирішення різного роду професійних, суспільних і особистісних завдань [3].

Тобто однією з ключових компетентностей, яка сприяє ефективному функціонуванню у інформаційному середовищі, є медіаграмотність.

На сьогодні в Україні тривають обговорення і розробка концепції розвитку медіаграмотності та впровадження медіаосвіти як частини «модернізації освітнього процесу з метою розвитку економіки знань та побудови інформаційного громадянського суспільства» [1].

Аналіз досліджень і публікацій. Перші концепції медіаосвіти з'явилися у провідних країнах світу (Великій Британії, Канаді, Австралії, Франції, США) у педагогічній науці ще в 60-х роках ХХ ст. Загальною метою медіаосвіти було допомогти школярам та студентам краще адаптуватися у світі медіакультури, опанувати мову засобів масової інформації (ЗМІ), навчити аналізувати медіатексти.

1996 р. у звіті Ради Європи було названо п'ять опорних компетентностей, якими повинні бути «оснащені молоді європейці» [7, с. 11]. Серед них і компетентність, пов'язана із зростанням інформатизації суспільства, яка складається з опанування інформаційних технологій, розуміння їх використання, здатності до критичного судження щодо інформації, яку розповсюджують ЗМІ та реклама.

У рекомендаціях ЮНЕСКО 2002 р. підкреслюється, що «медіаосвіта є частиною основного права кожного громадянина будь-якої країни на свободу самовираження і отримання інформації, вона сприяє підтримці демократії. Тому рекомендується, щоб медіаосвіта була впроваджена скрізь у національні навчальні плани, а також у рамках додаткової, неформальної освіти і самоосвіти впродовж всього життя» [12].

Як вважають відомі американські медіапедагоги Д. Консідайн та Е. Хейлі, «медіа – це не непомітний трубопровід для інформації. Медіа формують зміст певними, репрезентативними способами; вони – не «вікна у світ», а старанно сконструйовані твори» [6, с. 39–40]. Тому й потрібні певні умови формування навичок роботи з медіа.

Метою цієї статті є спроба дати визначення поняттям «медіаосвіта» та «медіаграмотність»; з'ясувати критерії аналізу медіаграмотності та рівні її сформованості.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо за доцільне почати виклад основного матеріалу з визначення того, що, на наш погляд, становить медіаосвіта.

Проаналізувавши декілька визначень, запропонованих різними дослідниками [5, 8, 9], зупинимося на найбільш повному, наданому М. Федоровим. Медіаосвіта – це процес навчання та розвитку особистості на матеріалі засобів масової комунікації з метою формування культури спілкування з медіа, творчих, комунікативних здібностей, критичного мислення, аналізу та оцінки медіатекстів; навчання різних форм самовираження за допомогою медіатехнік.

Слід зазначити, що медіаосвіта відрізняється від навчання з використанням різних медіа (технічних) засобів. Відмінною особливістю такої освіти є її зв'язок з пізнанням того, як створюються та розповсюджуються медіатексти, також з розвитком аналітичних здібностей для інтерпретації та оцінки їх змісту.

До останнього часу спрямованість медіаосвітнього процесу зумовлювали дві домінуючі тенденції. З одного боку, розвиток медіаосвіти розглядався як частина широкого руху у напрямі демократизації освітнього процесу, у напрямі переходу до особистісно-зорієнтованого навчання. З іншого боку, історія медіаосвіти може розглядатися як історія розвитку протекціонізму, коли основною метою є захист молодого покоління від негативного впливу ЗМІ. Ці тенденції і зараз зберігають свою актуальність, але в умовах сучасних соціальних змін відбувається становлення нової парадигми, що базується на інтеграції медіаосвіти та традиційних навчальних дисциплін (інтегрована медіаосвіта). Сучасні дослідження також підтверджують, що процес формування медіаграмотності є найбільш ефективним, коли він інтегрований у зміст іншої дисципліни [13].

Кінцевою метою медіаосвіти є досягнення медіаграмотності. Медіаграмотність передбачає розуміння процесу масової комунікації і впливу медіа на індивідуумів та суспільство; володіння різноманітними стратегіями обговорення медіатекстів, що потребує знання сучасної культури. Медіаграмотна людина має розвинуту здатність до сприйняття, аналізу, оцінювання і створення медіатекстів, до розуміння соціокультурного і полікультурного контекстів функціонування медіа у сучасному світі [4].

Визначення, яке найбільш часто використовується західними медіапедагогами та дослідниками для аналізу медіаграмотності, було сформульовано у 1992 р. Інститутом Аспен, що спеціалізується на її вивченні (Aspen Media Literacy Leadership Institute). «Медіаграмотність – це можливість мати доступ до медіа, вміння аналізувати, оцінювати та створювати медіа різних форм» [2]. Однак це визначення з часом було доповнене з оглядом на ту важливість, якої набуває медіаосвіта у навчанні студентів XXI ст.

На сьогодні визначення, прийняте Радою Європи, є таким: «Медіаграмотність – це сучасний підхід до освітнього процесу. Медіаграмотність забезпечує схему доступу, оцінювання, аналізу і участі у створенні повідомлень різних форм – від друкованого тексту до відео та Інтернету. Медіаграмотність базується на розумінні тієї ролі, яку відіграють засоби масової комунікації у суспільстві, а також на навичках поінформування та самовираження, необхідних для громадян демократичного суспільства» [2].

Ще одне визначення надає Національна Комунікаційна Асоціація (National Communication Association), яка розглядає медіаграмотність як сукупність комунікативних компетенцій. За характером міждисциплінарна, медіаграмотність є необхідною, неминучою та реалістичною відповіддю на інформаційний простір, що постійно змінюється і оточує нас [10].

Узагальнюючи дефініційний аналіз, можна зробити висновок, що медіаграмотність – це: а) одна із важливих компетентностей громадян сучасного інформаційного суспільства; б) можливість мати доступ до засобів масової комунікації; в) володіння різними стратегіями обговорення та аналізу медіатекстів; г) вміння створювати медіатексти різних жанрів.

Таке визначення припускає існування певних показників рівнів сформованості медіаграмотності, з урахуванням яких можна здійснювати формування медіаграмотності студентів.

На наш погляд, модель, запропонована Європейською комісією з питань медіаосвіти, є достатньо повною і може бути використана для оцінювання сформованості медіаграмотності студентів.

Ця модель включає такі критерії: 1) індивідуальні компетенції; 2) фактори навколишнього середовища. При цьому до складу індивідуальних компетенцій віднесено технічні навички, навички критичного аналізу та соціо-комунікативні компетенції. До факторів навколишнього середовища належать політика в галузі існування медіа, медіаосвіта, медіаіндустрія, діяльність громадянського суспільства. Тобто ті фактори, які можуть стимулювати чи стримувати розвиток індивідуальних навичок.

Наведені вище критерії сформованості медіаграмотності можна відобразити у формі піраміди, компоненти якої пов'язані один з одним [11].

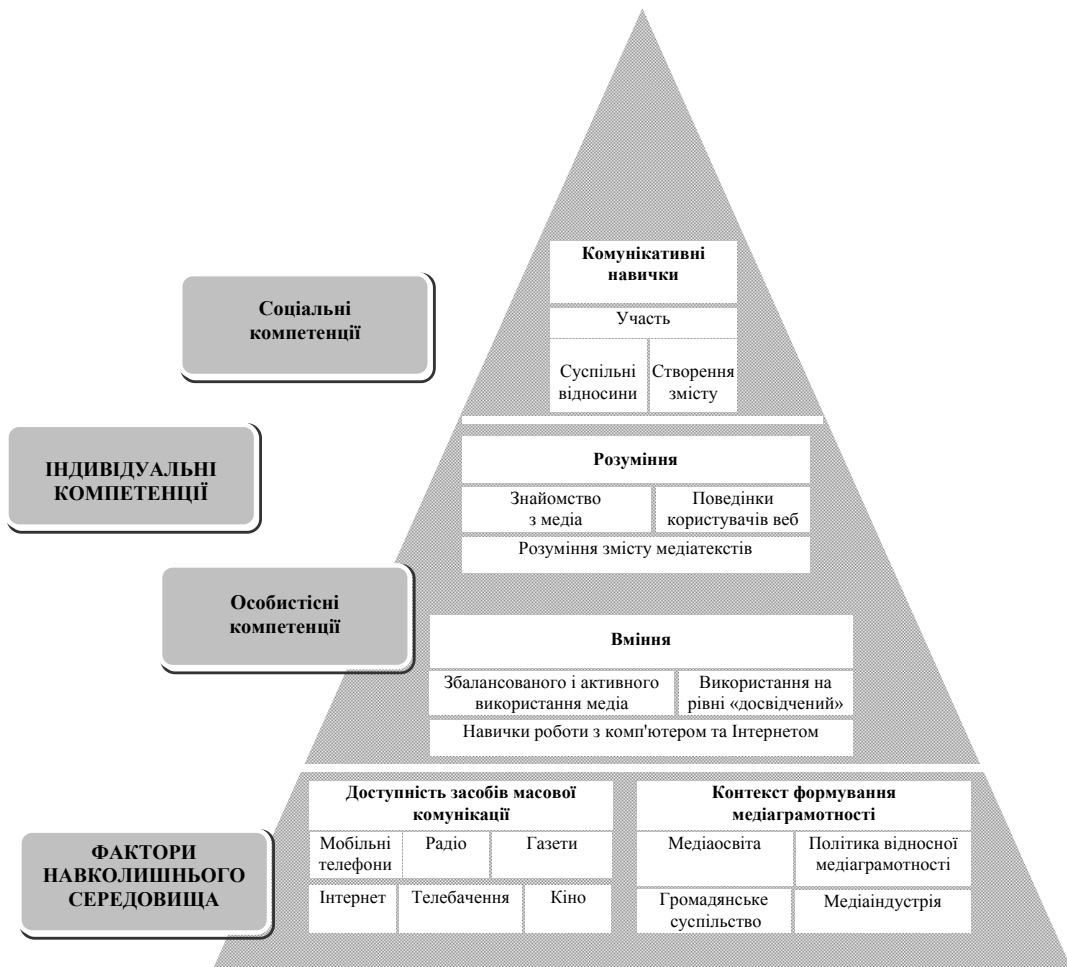

Рис. Критерії оцінювання медіаграмотності

З метою подальшого оцінювання медіаграмотності Комісією було також розроблено рівні її сформованості.

Беручи за основу попередньо запропоновану модель, визначаємо рівні сформованості медіаграмотності як високий, середній і низький. Охарактеризуємо кожний із рівнів.

Рівень	Індивідуальна компетентність	Фактори навколишнього середовища
Низький	Наявність елементарних навичок володіння медіа Уміння розпізнавати основні коди та функції Обмежене уміння критично аналізувати отриману інформацію Обмежене уміння спілкуватися за допомогою медіа	Навколишнє середовище не сприяє розвитку медіаграмотності
Середній	Наявність середнього рівня володіння медіа Розуміння того, як функціонує медіа Обізнаність на те, як отримувати та оцінювати необхідну інформацію Наявність уміння добирати доцільні стратегії для пошуку необхідної інформації Уміння брати активну участь у суспільному житті	Навколишнє середовище частково сприяє розвитку медіаграмотності
Високий	Уміння професійно використовувати медіа Розуміння контексту вживання медіа Наявність глибокого знання технологій та мови медіа Уміння аналізувати та перетворювати умови, що впливають на комунікативні відносини і на продукування та передачу інформації (повідомлення)	Навколишнє середовище забезпечує постійний розвиток медіаграмотності Зусилля спрямовані на розвиток медіаграмотного населення

Висновки. Таким чином, підсумовуючи викладене вище, можна зазначити, що розвиток медіаграмотності студентів є процесом, який відповідає сучасному попиту на фахівців, здатних розуміти закономірності інформаційних процесів та ефективно використовувати інформацію у процесі професійної діяльності.

Визначаємо медіаграмотність як ключову компетентність громадян, що складається з можливості мати доступ до засобів масової комунікації; володіння різними стратегіями обговорення та аналізу медіатекстів; уміння створювати медіатексти різних жанрів. У структурі медіаграмотності виділяємо: 1) індивідуальну компетентність; 2) фактори навколишнього середовища. Оцінку сформованості медіаграмотності пропонуємо здійснювати відносно трьох визначених рівнів: високого, середнього та низького.

Список використаної літератури

1. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ispp.org.ua/news_44.htm
2. Федоров А.В. Медиаобразование в ведущих странах Запада / А.В. Федоров, А.А. Новикова. – Таганрог: Изд-во «Кучма», 2005. – 270 с.
3. Чичерина Н.В. Медиаатекст как средство формирования медиаграмотности у студентов языковых факультетов / Н.В. Чичерина. – М.: Изд-во ЛКИ, 2008. – 232 с.
4. Aufderheide P., Firestone. C. Media Literacy: A Report of the National Leadership Conference on Media Literacy. Queenstown, MD: The Aspen Institute, 1993. – 87 p.
5. Buckingham D. Media Education: Literacy, Learning and Contemporary Culture. Cambridge, UK: Polity Press, 2003. – 219 p.
6. Considine D.M., Haley G.E. Visual Messages. Englewood, Colorado: Teachers Ideas Press, 1999. – 371 p.
7. Hutmacher W. Key Competencies for Europe. Report of the Symposium (Berne, Switzerland, A Secondary Education for Europe Project. March 27–30, 1996.
8. Jenkins H. Media literacy begins at home. MIT Technology Review. [Електронний ресурс]. – October, 2006. – Режим доступу: http://www.technologyreview.com/read_article.aspx?id=13422&ch=infotech&sc=&pg=1.
9. Masterman L. A Rational for Media Education. / Kubey, R. Media Literacy in the Information Age. New Brunswick and London: Transaction Publishers, 1997. – P. 15–68.
10. National Communication Association. K-12 speaking, listening, and media literacy standards and competency statements. Washington, D.C.: National Communication Association. 1998. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.natcom.org/NCA/admin/index.asp?downloadid=119>.

11. Study on Assessment Criteria for Media Literacy Levels: A comprehensive view of the concept of media literacy and an understanding of how media literacy levels in Europe should be assessed. Final Report for the European Commission Directorate General Information Society and Media by Paolo Celot and Jose Manuel Perez Tornero, Brussels, October 2009. – 92 p.

12. UNESCO. The Seville Recommendation / Youth Media Education. Paris: UNESCO. 2002. – 56 p.

13. Worth Peter L. Evaluating the Effectiveness of School-Based Media Literacy Curricula. Stanford University: Communication and Children, 2004. – 15 p.

В статье рассмотрены вопросы развития медиаграмотности, которая является одной из ключевых компетентностей современного специалиста. Даны определения понятиям «медиаобразование» и «медиаграмотность». Проанализированы критерии оценки медиаграмотности. Определены уровни ее сформированности.

Ключевые слова: медиаобразование, медиаграмотность, интегрированное медиаобразование, критерии оценки медиаграмотности, уровни сформированности медиаграмотности.

The article discusses the issues of media-literacy development that is one of the key competencies of a contemporary professional. The author defines such notions as 'media education' and 'media-literacy.' The criteria of media-literacy assessment are analyzed. The levels of its development are specified.

Key words: media education, media-literacy, integrated media education, media-literacy assessment criteria, levels of media-literacy development.

Надійшло до редакції 8.06.2012.